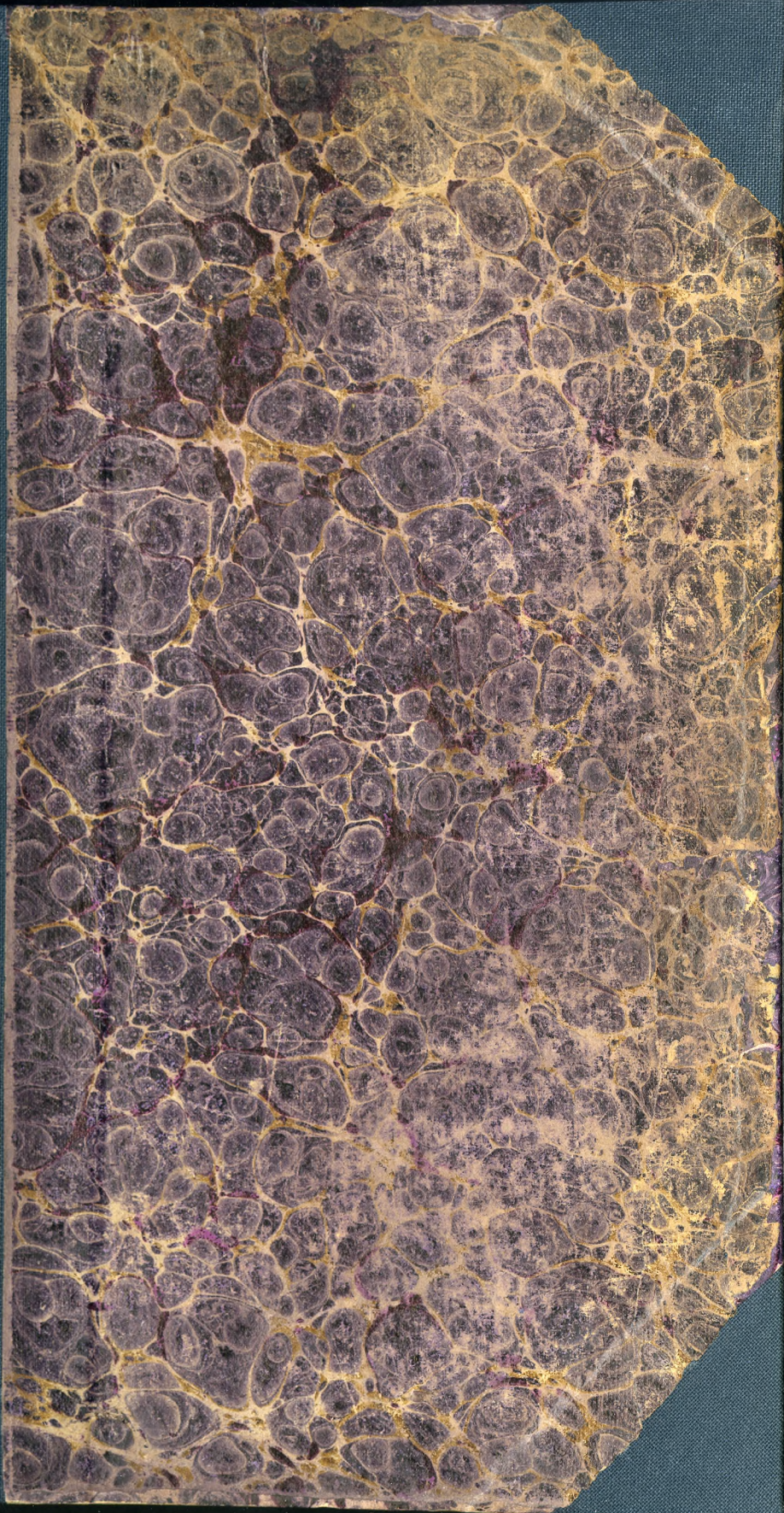

Politikai
röpiratok

197

197.
1842
K. Pallasz' Aladar
Munkai Könyvtárával

Asbóth

JELLEMRAJZOK

ÉS

TANULMÁNYOK

KORUNK TÖRTÉNETÉHEZ

IRTA

ASBÓTH JÁNOS

17.

BUDAPEST

AZ »ATHENAEUM« R. TÁRSULAT KIADÁSA

1892

JELLEMRAJZOK
ÉS
TANULMÁNYOK

KORUNK TÖRTÉNETÉHEZ

JELLEMRAJZOK
ÉS
TANULMÁNYOK

KORUNK TÖRTÉNETÉHEZ

IRTA

ASBÓTH JÁNOS

V

BUDAPEST

AZ »ATHENAEUM« R. TÁRSULAT KIADÁSA

1892

615 Farscsbenke

Dr. BALLAGI GÉZA.

ELŐSZÓ

Egy évszázadnak negyede múlt, hogy létrejött *Deák Ferencz* kiegyezése. Megszűnt a régi viszály, kibékült nemzet és király. De még ennél is sokkal több, a mi akkor történt. Mert maga a *magyar állam* támadt föl akkor halottaiból. Világosnál összedőlt. Ellenségei halottnak hirdették, a föld színén meg nem türték. A halotti szemlét megtartották, a halotti bizonyítványt kiállították, a koporsó födelét rászögezték, eltemették, sírja fölött tánczoltak. De élt a nemzet s élt a király, s az ő szivökben élt tovább a magyar állam. És a mikor találkoztak a nemzet és a király, akkor a király fejére tétette Szent István koronáját, magára öltötte Szent István palástját, és hű magyar leventéinek sokaságából fölvágtatva a koronázási dombra, ott a csillogó magyar Duna előtt, szemben ős Buda várával, pallosának villogásával a világ mind a négy részének, — mely ismerte ezt a villogást ezer esztendőnek nagy történeteiből, — hirdette: hogy a király szavára sírjából újra kitört az a magyar állam, melyet leverni igen, eltemetni igen, de megölni nem tudtak, mert a nemzet és a király szívében mindig tovább élt.

Mint fiatal gyerek, nem régen jöve haza a Klapka-légióból,

néztem a jelenetet a lánczhíd fő oszlopától, szemben a királylyal, el nem feledem soha, nem láttam nagyobbat soha, a történelem lehellelte ütötte meg égő arczomat.

De milyen vézna, milyen sovány, milyen szegény volt ez a magyar állam!

Látszott, hogy halottaiból támadt föl.

Az ország határain túl az idegen, de sokan még idebenn is, nem hogy életrevalóságában, de még életében sem hittek. Hulla az, mely csak valami mesterséges villamozás alatt hazudik grotesk életet, nyitogatja nehéz, meredt szemét, rángatja izmait.

A magyar nemzetnek sem szellemi, sem anyagi ereje nincs elegendő, hogy magyar államot fenntarthasson.

Ez volt az idegen vállvonogató kicsinylésének közvéleménye.

Azóta együtt fejlődünk mi ketten: a magyar állam és én.

Leválták az ősi fát, de gyökeréből újra kibajtott, jó talajban erősen állva, gondos kezeztől őrizve, ápolva, ma már újra meghatalmasodott sudara, messze terjeszti sűrű zöld terebélyét, a régi erő dolgozik benne a régi nagyságra.

A letelt huszonöt esztendő alatt, a sokfelől korai kárörömmel fogadott első ingadozó indulás után, csakhamar nöttön-növekvő bámulással látta ellenség és barát, hogy a magyarnak csak a szabad kezet kellett visszanyerni, hogy dolgait maga intézhesse, lankadatlanul és okosan, és soha nem látott, soha nem képzelt arányokban növekedjenek napról-napra a nemzetnek szellemi és anyagi erői, izmosodik, gazdagodik, hatalmasodik az ősrégi újdonság magyar állam, virágzásnak indul minden, a hol már-már csak pusztulás volt látható. Csak az, a ki fejét soha sem emeli föl a hazai tarokk-asztaltól, csak az nem veszi

még észre, hogy 25 esztendő alatt milyen változott a világ; hogy odakünn, túl a határokon, a kétkedő kicsinylés mi tiszteletre, bámulatra változott, hogy a mennyire emelkedett pénzügyi hitelünk az idegen tőzsdéken, azon mód emelkedett politikai hitelünk az idegen státusférfiak és politikusok előtt, kik ma már, ha a Habsburg-hatalommal számítanak, első sorban Magyarországra gondolnak, ezt az országot nézik.

Napról-napra inkább foglaljuk el Európában azt a helyet, mely odaveszett Mohácsnál: szükséges oszlopa az európai rendnek, nélkülözhetetlen gátja az ázsiai invasióknak, mely tatárjárás, török világ alakjában kétszer árasztott el bennünket, az európai civilisatiót akarván elnyelni, de rajtunk tört meg kétszer, és visszafolyt a maga medrébe, és megtörne rajtunk harmadszor is, mert mi még mindig itt vagyunk!

Hát így fejlődött ez alatt a magyar állam.

Én pedig oda fejlődtem ugyanezen negyed század alatt, hogy eljutottam útamon ama pontra, a hol bucsúznak az embertől az ifjúság elhaló végsugarai és kezdődik a mind gyorsuló haladás a tehetetlenség és feledés sötétsége felé.

Ez alatt a huszonöt esztendő alatt benne állottam a küzdelem kellő közepében, csaknem szakadatlanul, és mindég ott, a hol a legkeserűbben folyt. Kivenni részemet a keserűségből, nem féltem. Gyűlölködéssel szembeszálltam, alant túró gyanúsításon tovahaladtam. Örömöm volt benne annyi, a mennyit ad a meggyőződés lelkesedése, a munka inspirációja, s ez a legnagyobb, melyet ismerek. De az ember nem él így huszonöt esztendőn át, a nélkül, hogy ott ne hagyja erejének javát, életének virágát. Megviseli ez az embert és jönnek az órák, a mikor az ember száz esztendősnak érzi magát, halálos fáradtság és kimerültség fogja el egész valóját. Ha rövid pihenőiben a napról napra kitűjülő napi hareznak voltak óráim, a hol fel-

emelhettem lelkemet az eszmék magasabb rendje felé, hogy onnan contempláljak érdekeket, látköröket és távlatokat, melyek túlhatnak a napi pártharcz mulékonyosságán, de tájékoztatnak bennünket a múltnak és jövőnek felderítése által, hogy merre kell e napi harcztot irányítani, hogy ha múltó bár, de legalább meddő és hasztalan ne legyen; és ha ilyen csöndes óráiban a benső meditációnak feljegyeztem azt, a miről gondoltam, hogy túlhaladja a napi érdeket és fölülemelkedik a pártharcz hevének egyoldalúságán, — jóllehet a politikai harcok embere ez egyoldalúságából teljesen kivetkőzni soha sem lesz képes, — akkor azt hiszem, hogy ma már bátran meghúzhatom az ilyen munkámnak a mérlegét: *jobb már nem lesz.*

Itt a mérleg: ez alatt a huszonöt év alatt, együtt a korszakkal, eseményeivel együtt, jöttek létre e »Jellemrajzok és tanulmányok korunk történetéhez« csaknem mind. Csak kevés készült még rövid idővel azelőtt. Nem lesznek nehezebben elolvashatók azért, hogy tárgyra, úgy mint kaliberre, modorra, hangulatra, kivitelre igen különbözök. Mint a műteremben: nagyobb képektől, compositióktól kezdve, gazdagabb tartalommal, plasticusabb, színezettebb kivitelben, szélesebb látkörrel, meszszebb távlatokkal, a tanulmányok és vázlatok minden fokozatán át, egész az apró, könnyű rajzig. Még változatosabb a tárgyak sokasága: »*Homo sum, nihil humani a me alienum est.*« Megismerni ezt a rövid egyetlen egy földi életet minél több oldaláról, a mennyire tőlem csak telik, volt soha meg nem szűnő törekvésem. Ám magasztalják annak a szakszerűségnek tökélyét, mely az élet kezdetétől keserű végéig, mindég és szakadatlanul csak azon az egy szögön kalapál, a nélkül, hogy képes volna eljutni csak odáig is, hogy tudná, mi lesz a haszna és mi feladatot fog teljesíteni a világnak nagy rendjében. Én azt tartanám az egész életnek, ha az ember megpróbálhatna

mindent, érezhetné az emberiség minden örömét és fájdalmát, ott lehetne mindenütt, lehetne minden :

»Borné dans sa nature,
 Infini dans ses vœux,
 L'homme est un dieu tombé,
 Qui se souvient des cieux.«

Ám, a ki pusztá gépen és eszközön túl akar emelkedni, igaz emberként törekedjék legalább az élet lehető totalitására, mint az ép fa, mely minden irányban terjeszti koronáját, törekedjék az élet gazdag harmoniájára.

De a harmóniához szükséges az is, hogy a sokaságot összefoglalja magasabb egység.

Kettőben fogja, remélem, megtalálni e különálló jellemrajzokban és tanulmányokban is az olvasó az egységet.

Jóllehet egy negyed század alatt keletkeztek, e mozgalmas gyakran lázas korszak annyi különböző nagy és apró eseményeinek változatos alkalmával és forgandó viszonyai között, azt hiszem, könnyen föl lesz ismerhető valamennyin az emberi dolgok egyazon fölfogása, az annyi különböző eszmék és eszmekörök szervezetes egysége, egy irány következetesége, kifejezésre jutása az egyéniségnek, mely a maga fejével gondolkodik, a maga szívével érez, és hű marad önmagához. És kifejezésre fog jutni egy mindent domináló érdek, mindent, magával az egyéniséggel együtt, annak egész gondolkodását és érzelemlilágát átható eszmény.

Csak a ki tanulni és gondolkodni megszűnt, csak az dicsekedhetik azzal, hogy nézetei nem változhatnak soha. Nem ezt a következetességet, de igenis amaszt, hiszem, hogy mutatni fogja e negyedszázados elmélkedés is.

A domináló érdek, a mindent átható eszmény pedig, — és ebben van e jellemrajzok és tanulmányok benső egységben

összeolvadásának második momentuma, — ez *magyar fajunk jövője*, melyet a ki szívében hord, nem tévesztheti szem elől, sőt éles szemmel követnie kell, *szomszédaink s általán az európai hatalmak fejlődését és törekvéseit is*, és melyet szívünkön hordani nem csak kötelesség, de nem is erény, nem is érdem, mert a saját vérünkhöz való ragaszkodás törvénye magának a természetnek és megszegni ezt a törvényt a bűnök legtermészetellenesebbike.

Ezt a bűnt pedig ne tételezzük föl egymásról csupán csak azért, mivel érverésünk gyorsasága, agyvelőnk alkotása, apáinktól ránk maradt hagyományaink szerint, egyazon célra talán eltérő utakon törekszünk, utakon, melyek ma még messze elágazóknak látszanak, de az egy cél előtt előbb-utóbb bizonyára találkozni fognak.

Vidafalva, 1892 márcziusában.

ASBÓTH JÁNOS.

TARTALOM

	Oldal
A magyar birtokos-osztály hanyatlása	1
Eszmék a magyar faj hivatásáról	25
A székelyek és a magyar jellem különféleségei	52
Három korszak	69
Dessewffy Aurél és Széchényi István	96
A conservatívek a forradalom után	120
Eötvös	143
Kemény Zsigmond	146
Deák	151
Kossúth és Palmerston	158
Almássy Pál	166
A kiegyezéshez	172
Irodalmi mozgalmak a kiegyezés után	188
Színirodalom, művészet és kritika	217
Vajda János	255
Mikszáth	267
A francia nemesség	275
Talleyrand	280
Metternich	289
Levelek a német művészetről	298
A németek irodalma a nemzeti pangás korában	348
Poroszország az 1866-iki háború előtt	400
Bismarck és az új Németország	418

XII

Rattazzi és az olasz egység	Oldal
A szerb-török hadjárat	445
Ozman basa táborában	457
Péter czár végrendelete	473
Az orosz invasió európai Törökországban	496
Oroszország a háború után	506
II. Sándor czár halála	517
Báró Sennyey Pál	521
Munkácsy	443
A peredi ütközet	487
Natália királyné	571
Az alföldi áradások	587
A görög tanulmányok	601
	618
	624

**Az ATHENAEUM r. t. könyvkiadó-hivatalában
megjelent művek:**

- Asbóth János**, Uj Magyarország. Magyar jelenről, magyar jövőről. 1880. ... .. Ára 1 frt 50 kr.
- Deák Ferencz** élet és jellemrajza ... .. 30 kr.
- Fraknói Vilmos**, Vázlatok Magyarország műveltségi állapotairól ... .. 60 kr.
- Gyulay Lajos gróf** naplótöredékeiből (1815—1830).
Kiadta gróf Kun Géza ... .. 1 frt 50 kr.
- Kákay Aranyos N° 2**, Ujabb országgyűlési fény- és árnyképek. 1877. Második bővített kiadás 1 frt 60 kr.
- — *Tisza Kálmán*. Politikai élet- és jellemrajz.
Harmadik kiadás. 1878. ... .. 1 frt 80 kr.
- — *Gróf Andrássy Gyula*. Politikai élet- és jellemrajz. 1878. ... .. 2 frt.
- — A lelánczolt prometheusok. (Tartalom: Gr. Andrássy Gyula, Szilágyi József, Szél Kálmán, báró Sennyey Pál, gróf Szapáry Gyula, dr. Samassa József) ... .. 1 frt 70 kr.
- Kecskeméthy Aurél**, Széchenyi István utolsó évei és halála. (1849—1860). Második kiadás. ... .. 1 frt 20 kr.
- Mészáros Lázár**, Eszmék és jellemrajzok az 1848/49. forradalom eseményei és szereplőiről. Közli Szokoly V. 80 kr.
- Memor**, Tíz esztendő (1875—1885). ... .. 1 frt kr.
- Porzó**, (Ágai), Por és hamu. Barátim és jó embereim emlékezete. ... .. 2 frt 40 kr.
- Politikai Szemle**. Szerkeszti *Dárdai Sándor*. I. évfolyam
1892. Előfizetési ár az 1892. évfolyamra (6 füzet) 5 frt.
Egyes füzet ára ... .. 1 frt 20 kr.
- Széchenyi István gróf**, Önismeret. (Döblingi kéziratából.) ... .. 2 frt 50 kr.
- — Naplói. Kiadja Zichy Antal ... .. 4 frt.
- — Beszédei. Kiadja Zichy Antal ... .. 4 frt.
- — Levellei. I—III. kötet. Kiadja Majláth B. 14 frt.
- Szilágyi S.**, Rajzok és tanulmányok. Két kötet 4 frt.

100

Ara 5 frt.

